

УДК 378:373-051:331.535

Тетяна Кочубей, Вікторія Полехіна

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИПУСКНИКІВ УНІВЕРСИТЕТІВ ДО ПОШУКУ РОБОТИ НА РИНКУ ПРАЦІ: З ДОСВІДУ РОБОТИ

Розглянуто актуальну для сьогодення проблему підготовки майбутніх випускників університетів до пошуку роботи на ринку праці, наголошено на нормативно-правових документах, що регламентують регулювання в сфері працевлаштування випускників вищих навчальних закладів, їх права та обов'язки, порядок працевлаштування, соціальні гарантії, висвітлено зміст, форми і методи теоретичної і практичної підготовки майбутніх випускників університету до пошуку роботи на ринку праці, окреслено структуру курсу «Чинники успішного працевлаштування», його мету, завдання, методичне забезпечення.

Ключові слова: працевлаштування, чинники працевлаштування, трудові відносини, зміст підготовки випускників до працевлаштування, техніка працевлаштування, інноваційні форми, регулювання трудових відносин, самозайнятість.

Рассмотрена актуальная проблема подготовки будущих выпускников университетов к поиску работы на рынке труда, акцентировано на нормативно-правовых документах, регламентирующих регулирования в сфере трудоустройства выпускников высших учебных заведений, их права и обязанности, порядок трудоустройства, социальные гарантии, освещено содержание подготовки, формы и методы теоретической и практической подготовки будущих выпускников университета к поиску работы на рынке труда, очерчено структуру курса «Факторы успешного трудоустройства», его цели, задачи, методическое обеспечение.

Ключевые слова: трудоустройство, факторы трудоустройства, трудовые отношения, содержание подготовки выпускников к трудоустройству, техника трудоустройства, инновационные формы, регулирования трудовых отношений, самозанятость.

The current issue of future university graduates training for job search in the labor market has been considered. It has been stressed on the normative and legal documents regulating the regulation of higher educational institutions graduates' employment, their rights and duties, the procedure of employment, social guarantees. The content of training forms and methods of theoretical and practical training of future university graduates to find work in the labor market have been highlighted. It has been outlined the structure of the course «Factors of successful employment», the purpose, task, methodological support. The methodological and practical aspects of preparation have been described, which

involves mastering the algorithm of job search and knowledge of the specifics of work with employment agencies, the development of employment techniques through the Internet, social networks, testing at work and peculiarities of passing interviews.

Key words: *employment, factors of employment, labor relations, content of graduates' preparation for employment, equipment of employment, innovative forms, regulation of labor relations, self-employment.*

Актуальність піднятої проблеми засвідчують розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 р. № 1726 «Про підвищення рівня працевлаштування випускників навчальних закладів» та лист МОНМС України від 8 лютого 2012 р. № 1/9-89, розроблені і затверджені Міністерством освіти і науки України методичні рекомендації, прийнятий новий Закон України «Про вищу освіту» (2014) та інші нормативно-правові документи, що регламентують регулювання в сфері працевлаштування випускників вищих навчальних закладів, їх права та обов'язки, порядок працевлаштування та соціальні гарантії і компенсації. Зокрема, Закон України «Про вищу освіту» доповнено новою частиною статтю 64, в якій зазначається, що «випускники вищих навчальних закладів вільні у виборі місця роботи, крім випадків, передбачених цим Законом. Вищі навчальні заклади не зобов'язані здійснювати працевлаштування випускників» [1, с. 74–75].

Відтак випускник університету після завершення навчання потребує навиків пошуку роботи на ринку праці, на якому сьогодні в Україні пропозиція перевищує попит.

Основними перешкодами випускників ВНЗ є відсутність практичного досвіду роботи і навиків самопрезентації, невміння визначати стратегічні пріоритети її пошуку та проводити адекватну оцінку своєї вартості на ринку праці, незнання ділової етики працевлаштування, що значно ускладнює процес налагодження комунікативних зв'язків із роботодавцями. За таких умов ідентифікація чинників, які сприятимуть та інтенсифікуватимуть процес пошуку роботи молодими фахівцями, набуває особливого значення.

Адже, крім категорій економічно активного населення, бажаючих працювати, враховуючи і молодих фахівців, багато безробітних осіб, які хотіли б змінити місце роботи чи бажають працювати у вільний від основної роботи або навчання час. Тому введена Міністерством освіти і науки України у навчальні плани університетів на випускному курсі дисципліна «Чинники успішного працевлаштування за фахом» відповідно до вище згаданих нормативно-правових документів має, безперечно, важливе значення для підготовки майбутніх фахівців до пошуку роботи на ринку праці.

Піднятої проблеми торкалися О. І. Борисенко (основи успішного працевлаштування), О. В. Волкова (ринок праці), В. С. Васильченко

(державне регулювання зайнятості), Є. М. Любий (азбука пошуку роботи), О. Т. Драган, Т. Д. Кочубей, В. М. Полехіна (чинники успішного працевлаштування за фахом), І. В. Рижиков (окремі аспекти зайнятості та безробіття серед молоді), О. М. Балакірева, О. О. Яременко, О. В. Валькована (Соціальні проблеми працевлаштування молоді). Проте поза межами дослідження залишилася проблема підготовки майбутніх випускників університетів до пошуку роботи на ринку праці.

Метою статті є висвітлення змісту, форм і методів теоретичної і практичної підготовки майбутніх випускників університетів до пошуку роботи на ринку праці.

У процесі фахової підготовки магістрів в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини навчальними планами факультету соціальної та психологічної освіти та факультету фізичного виховання передбачено вивчення у першому семестрі при підготовці магістрів дисципліни «Чинники успішного працевлаштування за фахом» загальним обсягом 90 годин (3 кредити), з яких 16 лекційних годин, 16 практичних, 30 годин індивідуальної роботи і 28 годин відводиться на самостійну роботу. Зазначений курс читається студентам уже упродовж кількох років, метою якого є формування у студентів теоретичних знань та практичних навичок з працевлаштування.

Як засвідчує досвід роботи запропонований курс допомагає студентам в:

- опануванні практичними підходами до вирішення проблем працевлаштування; засвоєнні методів збирання, обробки та аналізу інформації стосовно техніки пошуку роботи, ефективності її застосування;
- орієнтації у конкретних ситуаціях, що виникають в умовах конкуренції на реальному ринку праці; формування відповідних професійних та особистісних якостей для успішного працевлаштування; активізації власних зусиль у пошуку роботи, формуванні впевненості в особистих здібностях та можливостях, подоланні комунікативних та інших психологічних бар'єрів;
- формуванні уміння розробляти індивідуальні програми кар'єрного зростання, презентувати власний професійний та творчий потенціал;
- здобутті навичок написання резюме, оголошень про пошук роботи, участі у співбесідах з роботодавцями, особистісної та професійної реалізації під час проходження випробувального строку на конкретному робочому місці.

У процесі навчання майбутні випускники оволодівають таким змістом як:

Основні напрями регулювання ринку праці, зайнятості та умови праці. Законодавчо-нормативна база в галузі працевлаштування випускників вищих навчальних закладів.

Проблематика працевлаштування та зайнятості молоді. Процес працевлаштування як необхідний момент самореалізації. Механізм

подолання певних страхів у випускників на початку пошуку роботи. Самозайнятість як один із шляхів працевлаштування молоді.

Характеристика основних функцій підрозділу вищого навчального закладу щодо сприяння працевлаштуванню студентів і випускників.

Агентства з працевлаштування. Рекрутингові агентства. Кадрові агентства. Державні служби зайнятості як центри реалізації державної політики і зайнятості населення.

Алгоритм пошуку роботи. Використання новітніх технологій під час пошуку роботи. Пошук випускниками вищих навчальних закладів вакансій в мережі Інтернет.

Резюме як основний документ особистості, що зайнята пошуками роботи. Загальні вимоги до написання резюме. Види резюме: хронологічне та функціональне: резюме комбінованого типу; резюме в форматі відео презентації. Правила складання супровідного листа до резюме. Процедура тестування. Види тестів.

Співбесіда з роботодавцем, підготовка до співбесіди, особливості поведінки під час співбесіди. Правове регулювання трудових відносин. Загальний порядок прийняття на роботу. Основні документи при прийомі на роботу. Термін випробування. Перші кроки на робочому місці.

Методично курс забезпечено опорними конспектами лекцій, планами практичних занять, набором соціальних ситуацій для обговорення та розв'язання, інтерактивним комплексом навчально-методичного забезпечення дисципліни (ІКНМЗД), законодавчо-нормативними документи (вітчизняними та міжнародними), ілюстративними матеріалами.

Теоретичний блок представлено лекційними курсами, які об'єднані у два змістових модуля і передбачають вивчення 8 лекційних тем.

Змістовий модуль 1 «Правове і нормативне регулювання праці» включає чотири теми:

Тема 1. «Сучасний стан зайнятості молоді і працевлаштування випускників університету» передбачає вивчення питань – правове регулювання в сфері працевлаштування випускників університету; проблематика зайнятості молоді та ринок праці; зайнятість населення та безробіття; гарантії держави при працевлаштуванні молодим спеціалістам; Закон України «Про вищу освіту»; Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні»; Закон України «Про зайнятість населення».

При вивченні теми 2. «Інноваційні форми самозайнятості молоді» розглядаються питання: самостійна зайнятість як один із способів працевлаштування молоді; активні програми підтримки безробітних у Центрах зайнятості; досвід зарубіжних країн реалізації молодіжної політики у зменшенні безробіття; інноваційні форми самозайнятості випускників ВНЗ.

Темою 3. «Алгоритм пошуку роботи та специфіка роботи з

агентствами з працевлаштування» передбачено вивчення питань: поняття та основні відмінності агенств з працевлаштування, рекрутингових і кадрових агентств; особисті контакти; засоби масової інформації; державні служби зайнятості як центр реалізації державної політики зайнятості населення; поняття алгоритму пошуку роботи.

Тема 4. «Техніка працевлаштування через Інтернет, соціальні мережі, робота з посередниками та оголошеннями» передбачає вивчення питань: Інтернет як найпопулярніша платформа для розміщення вакантних посад; електронний рекрутинг у пошуку роботи та розвитку кар'єри; стратегія пошуку роботи з використанням ресурсів електронного рекрутингу; послідовність дотримання процедури процесу пошуку роботи за допомогою «роботодавчих» сайтів.

Змістовим модулем 2 «Оформлення трудових відносин з роботодавцем» теж передбачено вивчення чотирьох тем:

До теми 5. «Документальний супровід процесу пошуку роботи» включені такі питання: загальні вимоги до написання резюме; види резюме; хронологічне та функціональне резюме; резюме комбінованого типу; резюме в форматі відео презентації; правила складання особистого резюме на комп'ютері та розміщення його на сайтах з пошуку роботи; складання супровідних та рекомендаційних листів до резюме; ділове портфоліо випускника ВНЗ: склад, структура та критерії формування.

При розгляді теми 6. «Процедури тестування при прийомі на роботу» студенти вивчають: необхідність та особливості проведення процедури тестування пошукачів роботи потенційними роботодавцями; види тестів при прийомі на роботу та в процесі трудової діяльності; підготовка до проходження інтерв'ю на здобуття вакантної посади випускниками ВНЗ; типи інтерв'ю з роботодавцем.

Темою 7. «Особливості підготовки та проходження співбесід» передбачено розгляд питань: співбесіда як вирішальний етап працевлаштування; види співбесід із роботодавцями та методики їх проведення; орієнтовний зміст запитань, які можуть ставитися роботодавцем, або працівником відділу по роботі з персоналом; зовнішній вигляд під час проходження співбесіди із роботодавцем; співбесіда з роботодавцем: як продемонструвати свої кращі якості? Правила ділового спілкування на співбесіді.

Тема 8. «Організаційно-правове регулювання трудових відносин із роботодавцем» передбачає розгляд питань: правове регулювання трудових відносин між роботодавцем і працівником; укладання, припинення та розірвання трудового договору; адаптація на новому робочому місці і трудова дисципліна; загальний порядок прийняття на роботу; основні документи при прийомі на роботу; трудова книжка як документ про трудову діяльність працівника; випробувальний термін при прийомі на роботу.

Практична підготовка випускників до працевлаштування передбачає

вісім практичних занять (сучасний стан зайнятості молоді і працевлаштування випускників університету; інноваційні форми самозайнятості молоді; алгоритм пошуку роботи та специфіка роботи з агентствами з працевлаштування; техніка працевлаштування через Інтернет, соціальні мережі, робота з посередниками та оголошеннями; документальний супровід процесу пошуку роботи; процедури тестування при прийомі на роботу; особливості підготовки та проходження співбесід; організаційно-правове регулювання трудових відносин із роботодавцем).

Серед ефективних методів, які використовуються під час проведення практичних занять варто виділити тренінги, ділові ігри, розробку проєктів («Дерево цілей», «Мої пошуки вільних вакансій», «Складання та презентація власного резюме», «Тестування», «Механізми подолання страху перед роботодавцем та формування впевненості у власних можливостях», «Особливості взаємодій з роботодавцем різних форм власності», «Співбесіда з представником від роботодавця», «Я на першому робочому місці», «Моя кар'єра» тощо).

Під час вивчення курсу варто врахувати механізм подолання певних страхів у випускників на початку пошуку роботи; виділити самозайнятість як один із шляхів працевлаштування молоді; виявити відмінності між рекрутинговими, кадровими агентства з працевлаштування та особливостями діяльності Державної служби зайнятості з використанням новітніх технологій під час пошуку роботи.

Корисною буде інформація розміщена на платформі «Академія навичок» Української соціальної мережі нового покоління, що пропонує он-лайн навчання та працевлаштування.

По завершенню вивчення курсу студентам пропонується підготувати навчальний проєкт (індивідуальне навчально-дослідне завдання) на теми:

Ваш персональний внесок у вдосконалення і розвиток професійної сфери.

Назвіть якості особистості, які обов'язкові для обраного Вами фаху. Оцініть за п'ятибальною шкалою сформованість кожної з них у Вас на даний момент.

Визначте індивідуально-особистісні риси, що допоможуть вам у професійній діяльності.

Обґрунтуйте інформацію, яка подається за «тематичними групами» (наприклад, лідерські якості, керівні позиції, організаторські здібності, професійні досягнення), що мають безпосереднє відношення до роботи.

Користуючись законодавством України, спрограмуйте критерії вашого успішного працевлаштування.

Підготуйте есе за обраною з викладачем тематикою до 4-х сторінок друкованого тексту. Висловлюйте думки та особисте ставлення автора до обраної тематики. При оцінюванні перевага надається самостійності і оригінальності, парадоксальності думок та оцінок, нестандартним ідеям,

індивідуальності авторського стилю.

Презентуйте структуроване функціональне резюме та супровідний лист.

У процесі підготовки майбутніх випускників до пошуку роботи на ринку праці студенти здобувають теоретичні знання та набувають практичних навиків, таких як: уміння аналізувати основні законодавчі акти щодо працевлаштування; оволодівають принципами організації дій упорядкування механізму пошуку вакансій на молодіжному ринку праці та принципами організації дій упорядкування механізму підтримки підприємницької ініціативи молоді; розвивають технічні уміння у процесі пошуку роботи з використанням ресурсів електронного рекрутингу; набувають уміння щодо порівняльної характеристики механізму пошуку роботи у професійних і непрофесійних соціальних мережах, а також навиків написання резюме та супровідного листа до резюме, складання ділового портфолію; розвивають почуття самостійності, відповідальності, творчого мислення; удосконалюють на практичних заняттях професійну увагу (зосередженість, активність, стійкість) при тестуваннях та проведенні інтерв'ю; формують уміння застосовувати знання психологічних якостей людини в комплексі; вчать виконувати технологічні прийоми, процеси тестування.

Знання та навички, отримані в процесі вивчення курсу «Чинники успішного працевлаштування за фахом», мають високу практичну цінність у майбутній професійній діяльності.

Подальшого вивчення потребує проблема технологізації підготовки випускників вищих навчальних закладів до пошуку роботи на ринку праці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про вищу освіту»: станом на 18 вересня 2014 року. – Х. : Право, 2014. – 104 с.
2. Борисенко О. І. Основи успішного працевлаштування / Конспект лекцій / О. І. Борисенко. – Черкаси, 2006. – 113 с.
3. Волкова О. В. Ринок праці: Навчальн. посіб. / О. В. Волкова. – К.: Центр учбової Літератури, 2009. – 642 с.
4. Любий Є. М. Азбука пошуку роботи / Є. М. Любий, Н. Т. Улицька. – Львів: Афіша, 2007. – 317 с.
5. Чинники успішного працевлаштування за фахом: навчальний посібник / колектив авторів [заг. редакція О. Т. Драган]. – К.: Кафедра, 2014. – 308 с.
6. Чинники успішного працевлаштування за фахом: навч. посібник // Укл.: Кочубей Т. Д., Полехіна В. М. – Умань: ФОП Жовтий О. О., 2014. – 109 с.